

PRACE NAUKOWE

Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu

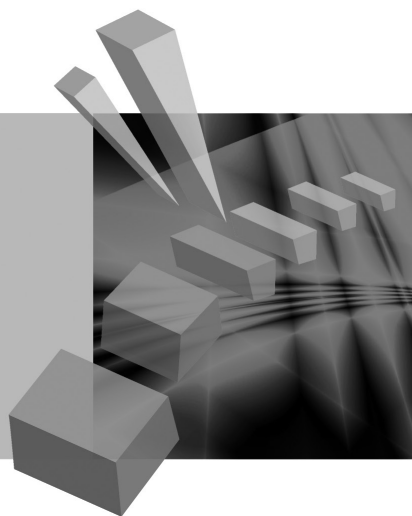
RESEARCH PAPERS

of Wrocław University of Economics

279

Taksonomia 21

Klasyfikacja i analiza danych – teoria i zastosowania

Redaktorzy naukowi

Krzysztof Jajuga

Marek Walesiak

Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu
Wrocław 2013

Redaktor Wydawnictwa: Aleksandra Śliwka

Redaktor techniczny: Barbara Łopusiewicz

Korektor: Barbara Cibis

Łamanie: Małgorzata Czupryńska

Projekt okładki: Beata Dębska

Publikacja jest dostępna w Internecie na stronach:

www.ibuk.pl, www.ebscohost.com,

The Central and Eastern European Online Library www.ceeol.com,

a także w adnotowanej bibliografii zagadnień ekonomicznych BazEkon

http://kangur.uek.krakow.pl/bazy_ae/bazekon/nowy/index.php

Informacje o naborze artykułów i zasadach recenzowania znajdują się

na stronie internetowej Wydawnictwa

www.wydawnictwo.ue.wroc.pl

Tytuł dofinansowany ze środków Narodowego Banku Polskiego

oraz ze środków Sekcji Klasyfikacji i Analizy danych PTS

Kopiowanie i powielanie w jakiegokolwiek formie

wymaga pisemnej zgody Wydawcy

© Copyright by Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu

Wrocław 2013

ISSN 1899-3192 (Prace Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu)

ISSN 1505-9332 (Taksonomia)

Wersja pierwotna: publikacja drukowana

Druk: Drukarnia TOTEM

Spis treści

Wstęp	9
Sabina Denkowska, Kamil Fijorek, Marcin Salamaga, Andrzej Sokolowski: Sejm VI kadencji – maszynka do głosowania	11
Barbara Pawelek, Adam Sagan: Zmienne ukryte w modelach ekonomicznych – respecyfikacja modelu Kleina I	19
Jan Paradysz: Nowe możliwości badania koniunktury na rynku pracy	29
Krzysztof Najman: Samouczące się sieci GNG w grupowaniu dynamicznym zbiorów o wysokim wymiarze	41
Kamila Migdał-Najman: Zastosowanie jednowymiarowej sieci SOM do wyboru cech zmiennych w grupowaniu dynamicznym	48
Aleksandra Matuszewska-Janica, Dorota Witkowska: Zróżnicowanie płac ze względu na płeć: zastosowanie drzew klasyfikacyjnych	58
Iwona Foryś, Ewa Putek-Szeląg: Przestrzenna klasyfikacja gmin ze względu na sprzedaż użytków gruntowych zbywanych przez ANR w województwie zachodniopomorskim	67
Joanna Banaś, Małgorzata Machowska-Szewczyk: Klasyfikacja internetowych rachunków bankowych z uwzględnieniem zmiennych symbolicznych.....	77
Marta Jaročka: Wpływ metody doboru cech diagnostycznych na wynik porządkowania liniowego na przykładzie rankingu polskich uczelni	85
Anna Zamojska: Badanie zgodności rankingów wyznaczonych według różnych wskaźników efektywności zarządzania portfelem na przykładzie funduszy inwestycyjnych.....	95
Dorota Rozmus: Porównanie dokładności taksonomicznej metody propagacji podobieństwa oraz zagregowanych algorytmów taksonomicznych opartych na idei metody <i>bagging</i>	106
Ewa Wędrowska: Wrażliwość miar dywergencji jako mierników niepodobieństwa struktur.....	115
Katarzyna Wójcik, Janusz Tuchowski: Wpływ automatycznego tłumaczenia na wyniki automatycznej identyfikacji charakteru opinii konsumenckich ...	124
Małgorzata Misztal: Ocena wpływu wybranych metod imputacji na wyniki klasyfikacji obiektów w modelach drzew klasyfikacyjnych.....	135
Anna Czapkiewicz, Beata Basiura: Badanie wpływu wyboru współczynnika zależności na grupowanie szeregów czasowych	146
Tomasz Szubert: Czynniki różnicujące poziom zadowolenia z życia oraz wartości życiowe osób sprawnych i niepełnosprawnych w świetle badań „Diagnozy społecznej”	154

Marcin Szymkowiak: Konstrukcja estymatorów kalibracyjnych wartości globalnej dla różnych funkcji odległości	164
Wojciech Roszka: Szacowanie łącznych charakterystyk cech nieobserwowanych łącznie	174
Justyna Brzezińska: Metody wizualizacji danych jakościowych w programie R	182
Agata Sielska: Regionalne zróżnicowanie potencjału konkurencyjnego polskich gospodarstw rolnych w województwach po akcesji do Unii Europejskiej	191
Mariusz Kubus: Liniowy model prawdopodobieństwa z regularyzacją jako metoda doboru zmiennych	201
Beata Basiura: Metoda Warda w zastosowaniu klasyfikacji województw Polski z różnymi miarami odległości	209
Katarzyna Wardzińska: Wykorzystanie metody obwiedni danych w procesie klasyfikacji przedsiębiorstw	217
Katarzyna Dębowska: Modelowanie upadłości przedsiębiorstw oparte na próbach niezbilansowanych	226
Danuta Tarka: Wpływ metody doboru cech diagnostycznych na wyniki klasyfikacji obiektów na przykładzie danych dotyczących ochrony środowiska ..	235
Artur Czech: Zastosowanie wybranych metod doboru zmiennych diagnostycznych w badaniach konsumpcji w ujęciu pośrednim	246
Beata Bal-Domańska: Ocena relacji zachodzących między inteligentnym rozwojem a spójnością ekonomiczną w wymiarze regionalnym z wykorzystaniem modeli panelowych	255
Mariola Chrzanowska: <i>Ordinary kriging</i> i <i>inverse distance weighting</i> jako metody szacowania cen nieruchomości na przykładzie warszawskiego rynku	264
Adam Depta: Zastosowanie analizy wariancji w badaniu jakości życia na podstawie kwestionariusza SF-36v2	272
Maciej Beręsewicz, Tomasz Klimanek: Wykorzystanie estymacji pośredniej uwzględniającej korelację przestrzenną w badaniach cen mieszkań	281
Karolina Paradysz: Benchmarkowa analiza estymacji dla małych obszarów na lokalnych rynkach pracy	291
Anna Gryko-Nikitin: Dobór parametrów w równoległych algorytmach genetycznych dla problemu plecakowego	301
Tomasz Ząbkowski, Piotr Jałowicki: Zastosowanie reguł asocjacyjnych do analizy danych ankietowych w wybranych obszarach logistyki przedsiębiorstw przetwórstwa rolno-spożywczego	311
Agnieszka Przedborska, Małgorzata Misztal: Zastosowanie metod statystyki wielowymiarowej do oceny wydolności stawów kolanowych u pacjentów z chorobą zwyrodnieniową leczonych operacyjnie	321
Dorota Perło: Rozwój zrównoważony w wymiarze gospodarczym, społecznym i środowiskowym – analiza przestrzenna	331

Ewa Putek-Szeląg, Urszula Gieraltowska, Analiza i diagnoza wielkości produkcji energii odnawialnej w Polsce na tle krajów Unii Europejskiej..	342
--	-----

Summaries

Sabina Denkowska, Kamil Fijorek, Marcin Salamaga, Andrzej Sokolowski: VIth-term Sejm – a voting machine	18
Barbara Pawelek, Adam Sagan: Latent variables in econometric models – respecification of Klein I model	28
Jan Paradysz: New possibilities for studying the situation on the labour market	40
Krzysztof Najman: Self-learning neural network of GNG type in the dynamic clustering of high-dimensional data.....	47
Kamila Migdał-Najman: Applying the one-dimensional SOM network to select variables in dynamic clustering	57
Aleksandra Matuszewska-Janica, Dorota Witkowska: Gender wage gap: application of classification trees.....	66
Iwona Foryś, Ewa Putek-Szeląg: Spatial classification of communes by usable land traded by the APA in the Zachodniopomorskie voivodeship...	76
Joanna Banaś, Małgorzata Machowska-Szewczyk: Classification of Internet banking accounts including symbolic variables	84
Marta Jarocka: The impact of the method of the selection of diagnostic variables on the result of linear ordering on the example of ranking of universities in Poland.....	94
Anna Zamojska: Empirical analysis of the consistency of mutual fund ranking for different portfolio performance measures.....	105
Dorota Rozmus: Comparison of accuracy of affinity propagation clustering and cluster ensembles based on bagging idea.....	114
Ewa Wędrowska: Sensitivity of divergence measures as structure dissimilarity measurements	123
Katarzyna Wójcik, Janusz Tuchowski: Machine translation impact on the results of the sentiment analysis	134
Małgorzata Misztal: Assessment of the influence of selected imputation methods on the results of object classification using classification trees ...	145
Anna Czapkiewicz, Beata Basiura: Simulation study of the selection of coefficient depending on the clustering time series.....	153
Tomasz Szubert: Factors differentiating the level of satisfaction with life and the life's values of people with and without disabilities in the light of the "Social Diagnosis" survey	162
Marcin Szymkowiak: Construction of calibration estimators of totals for different distance measures	173

Wojciech Roszka: Joint characteristics' estimation of variables not jointly observed.....	181
Justyna Brzezińska: Visualizing categorical data in $\mathbf{R}$	190
Agata Sielska: Regional diversity of competitiveness potential of Polish farms after the accession to the European Union	200
Mariusz Kubus: Regularized linear probability model as a filter	208
Beata Basiura: The Ward method in the application for classification of Polish voivodeships with different distances.....	216
Katarzyna Wardzińska: Application of Data Envelopment Analysis in company classification process.....	225
Katarzyna Dębowska: Modeling corporate bankruptcy based on unbalanced samples	234
Danuta Tarka: Influence of the features selection method on the results of objects classification using environmental data.....	245
Artur Czech: Application of chosen methods for the selection of diagnostic variables in indirect consumption research.....	254
Beata Bal-Domańska: Assessment of relations occurring between smart growth and economic cohesion in regional dimension using panel models	263
Mariola Chrzanowska: Ordinary kriging and inverse distance weighting as methods of estimating prices based on Warsaw real estate market	271
Adam Depta: Application of analysis of variance in the study of the quality of life based on questionnaire SF-36v2	280
Maciej Beręsewicz, Tomasz Klimanek: Using indirect estimation with spatial autocorrelation in dwelling price surveys.....	290
Karolina Paradysz: Benchmark analysis of small area estimation on local labor markets	300
Anna Gryko-Nikitin: Selection of various parameters of parallel evolutionary algorithm for knapsack problems	310
Tomasz Ząbkowski, Piotr Jałowiecki: Application of association rules for the survey of data analysis in the selected areas of logistics in food processing companies	320
Agnieszka Przedborska, Małgorzata Misztal: Using multivariate statistical methods to assess the capacity of the knee joint among the patients treated surgically for osteoarthritis	330
Dorota Perło: Sustainable development in the economic, social and environmental dimensions – spatial analysis.....	341
Ewa Putek-Szeląg, Urszula Gieraltowska: Analysis and diagnosis of the volume of renewable energy production in Poland compared to EU countries	352

Karolina Paradysz

Centrum Statystyki Regionalnej w Poznaniu

BENCHMARKOWA ANALIZA ESTYMACJI DLA MAŁYCH OBSZARÓW NA LOKALNYCH RYNKACH PRACY

Streszczenie: Statystyka małych obszarów (SMO) znajduje zastosowanie w warunkach niedostatecznej liczebności próby. Na początku XXI wieku w Głównym Urzędzie Statystycznym postanowiono sprawdzić, czy metodologia SMO mogłaby być wykorzystana w Polsce. Zadanie to powierzono zespołowi pod kierunkiem C. Brachy. Na podstawie BAEL w latach 1995-2002 dokonano estymacji z Badania Aktywności Ekonomicznej Ludności na poziomie powiatów dla lat 1995-2002, wykorzystując dodatkowo wyniki NSP 2002. Natomiast na podstawie danych BAEL z 2003 r. zweryfikowano możliwość wykorzystania złożonych metod estymacji do dezagregacji danych na poziomie powiatów. W obu tych opracowaniach dokonano formalnej oceny jakości szacunków, wykorzystując w tym celu parametry stochastycznej struktury estymatorów klasy SMO (klasycznych, syntetycznych, złożonych). Przedmiotem niniejszego opracowania jest analiza krytycznej oceny wyników dokonanych przez zespół metodologiczny w GUS. W artykule podejmiemy próbę dalszej weryfikacji metodologii SMO z punktu widzenia kryteriów zaproponowanych przez J. Paradysza [2008].

Słowa kluczowe: statystyka małych obszarów, benchmarking, rynek pracy, Badanie Aktywności Ekonomicznej Ludności.

1. Wstęp

Estymacja dla małych obszarów jest działem statystyki, który zajmuje się metodami wykorzystywania informacji statystycznych uzyskanych dla całej populacji do wnioskowania o badanych cechach w wyróżnionych podpopulacjach (podpopulacje te noszą nazwę właśnie małych obszarów, dziedzin lub domen), por. [Domański, Pruska 2001, s. 36]. Za początek studiów w zakresie statystyki małych obszarów w Polsce można przyjąć rok 1992, kiedy ówczesny wiceprezes GUS oraz przewodniczący PTS prof. Jan Kordos zorganizował międzynarodową konferencję o zasięgu światowym, por. [Kalton, Kordos, Platek 2003]¹. Jednakże prowadzone od 20 lat

---

¹ Równie duże znaczenie dla rozwoju estymacji dla małych obszarów miała konferencja w Rydze w 1999 r., której współorganizatorem był także J. Kordos, por. [International... 1999]. Aktywny udział polskiej reprezentacji w konferencji ryskiej miał wpływ na zaproszenie Polski do konsorcjum

badania i opracowania miały dotychczas charakter metodologiczny bądź sprawozdawczy będący weryfikacją metod proponowanych w literaturze światowej².

Dopiero jednak próba podjęta przez zespół pod kierunkiem Brachy w GUS nosi znamiona kompleksowej weryfikacji statystyki małych obszarów dla praktyki GUS. Zespół ten opublikował 2 prace (por. [Bracha, Lednicki, Wieczorkowski 2004; Bracha 2003]) dotyczące rynku pracy na podstawie Badania Aktywności Ekonomicznej Ludności (BAEL). Wyjątkowość tych prac polega na zastosowaniu metod estymacji pośredniej w BAEL-u przez zespół, który dokonywał losowania próby i najlepiej znał związaną z tym pragmatykę³. Miał dostęp do danych jednostkowych na wszystkich poziomach podziału administracyjnego kraju oraz do danych wspomagających. Niestety, żadne z tych dwóch opracowań zespołu Brachy nie zostało poddane wnikliwej analizie, na jaką zasługuje. O ile nam wiadomo, nie ukazała się żadna recenzja ani – co bardziej istotne – analiza jakości wyników estymacji⁴.

Ze względu na obszerność opracowań związanych z oceną wykonanych prac w GUS ograniczamy się tylko do późniejszego opracowania, które dotyczy tylko 2003 r. Bracha i in. [2004] wykorzystali 5 estymatorów klasy SMO dla pracujących (aktywnych zawodowo), biernych i bezrobotnych. Celem pracy jest próba oceny jakości wyników (uzyskanych w toku estymacji wielkości charakterystycznych dla rynku pracy) z punktu widzenia kryteriów zaproponowanych niegdyś przez J. Paradysza [2008]. Przedstawimy rozmiary różnic, jakie występują na różnych poziomach agregacji. Spróbujemy odpowiedzieć na pytanie, czy oceniane estymatory dają wartości absurdalne⁵. W ocenianej pracy po wyznaczeniu wartości estymatorów bayesowskich dla powiatów ogółem dokonano dodatkowej korekty estymatorów podzielonych na składniki: miasto/wieś oraz płeć w celu spełnienia warunku sumowania się szacunków z poziomów bardziej szczegółowych na poziom wyższy. Zastosowano metodę opisaną w pracy [You, Rao, Dick 2004], tzw. benchmarking estymatorów⁶.

EURAREA, które pod kierunkiem P. Heady'ego testowało możliwości wykorzystania statystyki małych obszarów w krajach Unii Europejskiej.

² Ograniczając się tylko do większych opracowań monograficznych, Dehnel [2003; 2010] weryfikowała przydatność metody estymacji pośredniej w statystyce gospodarczej, Gołata [2004] oceniała siedem estymatorów przyjętych jako standard w projekcie EURAREA dla estymacji na lokalnym rynku pracy, natomiast T. Żądło [2008] zajął się numerycznymi aplikacjami statystyki małych obszarów w języku R.

³ Opisy metodologii badań w Głównym Urzędzie Statystycznym zamieszczane w publikacjach wynikowych są zbyt ogólne jak na potrzeby estymacji pośredniej.

⁴ Jak się zdaje, niniejsza próba oceny jest pierwszą i zaledwie dotyka problemu benchmarkingu w estymacji dla małych obszarów.

⁵ Przed tym autorzy opracowania pod kierunkiem Brachy zabezpieczyli się, wprowadzając pojęcie „minimalnej wielkości obserwacji” 50 jednostek losowania pierwszego stopnia. Nowoczesne metody z zakresu statystyki małych obszarów pozwalają jednak na szacowanie w warunkach mniejszych prób.

⁶ Kwestia benchmarkingu została poruszona w referacie umieszczonym w [Paradysz, Paradysz 2011]. W literaturze światowej pionierami w tej dziedzinie są Rao, Ghosh, Pfefferman czy Datt, por. *Bayesian Benchmarking with Applications to Small Area Estimation*, G.S. Datta, M. Ghosh, R. Steorts and J. Maples, University of Georgia, University of Florida and US Bureau of the Census.

2. Założenia kryterium poziomu [Paradysz 2008]

Wychodząc od postulatów oceny jakości estymacji dla małych obszarów sformułowanych przez J. Paradysza [2008], spróbujemy ocenić wyniki Cz. Brachy i in. [2004] ze względu na kryterium poziomu. Według Paradysz [2008], „kryterium poziomu oznacza, że suma wartości dla wszystkich małych obszarów istotnie nie odbiega od prawdziwej nieznannej wartości parametru dla dużego obszaru”. W klasycznej estymacji bezpośredniej ten postulat nazywa się nieobciążonością. Ocenę jakości dobroci estymacji dla małych obszarów w odniesieniu do bezrobocia przeprowadzamy na trzech poziomach podziału administracyjnego: NUTS 2 – województwa, NUTS 3 – podregiony, NUTS 4 – powiaty.

Postulat, który w pracy J. Paradysz został nazwany nieobciążonością, wyraża się wzorem:

$$\sum_a \hat{y}_a^p = \hat{Y}, \quad (1)$$

gdzie: $\hat{y}_a^p$ to wartość globalna cechy y w małym obszarze a na poziomie p ; p to poziom danego podziału administracyjnego kraju, na przykład w przypadku klasyfikacji NUTS: $p = 1$ dla makroregionów, $p = 2$ dla województw, $p = 3$ – podregiony, $p = 4$ – powiaty.

Kryterium poziomu odnosimy do kategorii „bezrobotni”. W odniesieniu do tej kategorii występującej w BAEL w pracy Brachy i in. [2004] została oszacowana liczba bezrobotnych z podziałem na płeć. We wspomnianym opracowaniu zastosowano estymatory:

- klasyczny na 3 poziomach NUTS – całego kraju, województw i podregionów;
- syntetyczny na 3 poziomach NUTS – województw, podregionów i powiatów;
- złożony na poziomie województw i podregionów.

3. Charakterystyki estymatorów oraz metoda oceny ich jakości, prezentacja wyników

Dostępność danych pozwala na analizę na poziomie NUTS 4 (czyli biorąc pod uwagę wszystkie powiaty i miasta na prawach powiatu) tylko 3 estymatorów – HB, EB i syntetycznego. Wartości estymatorów klasycznego i złożonego zostały wyznaczone dla powiatów i miast na prawach powiatu, w których wylosowano powyżej 50 jednostek. Każdy z nich jest oparty na innych założeniach i posiada swoje charakterystyczne własności. Estymator syntetyczny zakłada udział pracujących w poszczególnych województwa w 2003 r. taki sam jak w NSP 2002, co można przedstawić następującymi wzorami ze względu na poziom agregacji:

- dla województw:

$$x_w = t \cdot f_w, \quad (2)$$

gdzie f_w jest udziałem wartości danej zmiennej (z NSP 2002) w w -tym województwie w stosunku do całego kraju, natomiast t jest estymatorem klasycznym dla Polski;

– dla podregionów:

$$x_{ws} = t_w \cdot f_{ws}, \quad (3)$$

gdzie f_{ws} jest udziałem wartości danej zmiennej (z NSP 2002) w s -tym podregionie w stosunku do w -tego województwa, natomiast t_w jest estymatorem klasycznym dla w -tego województwa [Bracha, Lednicki, Wieczorkowski 2004, s. 19];

– dla powiatu:

$$x_{wpp} = t_w \cdot f_{wpp}, \quad (4)$$

gdzie f_{wpp} jest udziałem wartości danej zmiennej (z NSP 2002) w p -tym powiecie w stosunku do w -tego województwa.

Estymator złożony zaś jest liniową wypukłą kombinacją estymatorów klasycznego i syntetycznego. Dla podregionu określony on jest wzorem, por. [Bracha, Lednicki, Wieczorkowski 2004, s. 19]:

$$y_{ws} = v_{ws} t_{ws} + (1 - v_{ws}) x_{ws}, \quad (5)$$

gdzie v_{ws} jest wagą przypisaną estymatorowi klasycznemu. Estymator złożony dla województw i powiatów określony jest analogicznym wzorem.

W celu wykrycia różnic i określenia ich względnej siły i kierunku stosuje się wzory:

$$wsk_{IA} = \frac{\left(\sum_{i=1}^t R_{synt}^k - W_{synt}^k \right)}{\sum_{i=1}^t R_{synt}^k} \cdot 100, \quad (6)$$

$$wsk_{IB} = \frac{\left(\sum_{i=1}^t R_{złoż}^k - W_{złoż}^k \right)}{\sum_{i=1}^t R_{złoż}^k} \cdot 100, \quad (7)$$

gdzie odjemna występująca w liczniku to suma ocen estymatora syntetycznego bądź złożonego odnosząca się do k -tego podregionu, odjemnik zaś to wyestymowana ocena estymatora syntetycznego bądź złożonego dla k -tego podregionu. Indeksy dolne we wzorach oznaczają estymator (synt – syntetyczny, złoż – złożony). Suma od i do t oznacza sumę wartości estymatorów regionów R wchodzących w skład województwa W .

Po dokonaniu obliczeń wyniki zamieszczamy w tab. 1.

Tabela 1. Różnice względne między wartościami estymatora syntetycznego bezrobotnych we wszystkich województwach – porównanie sumy estymatorów na poziomie podregionów z estymatorem na poziomie województwa

Województwo	Syntetyczny			Złożony		
	ogółem	mężczyźni	kobiety	ogółem	mężczyźni	kobiety
Dolnośląskie	-7,84	-7,75	-7,94	-3,77	-3,73	-3,82
Kujawsko-pomorskie	3,58	-1,73	9,04	1,82	-0,86	4,73
Lubelskie	2,28	-0,72	5,86	1,15	-0,36	3,02
Lubuskie	4,62	5,09	4,06	2,37	2,61	2,07
Łódzkie	-1,09	3,52	-6,32	-0,54	1,79	-3,06
Małopolskie	-9,16	-13,37	-4,61	-4,38	-6,26	-2,25
Mazowieckie	-0,32	0,58	-1,38	-0,16	0,29	-0,69
Opolskie	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Podkarpackie	1,08	0,25	1,99	0,54	0,13	1,01
Podlaskie	-5,31	-7,24	-3,19	-2,59	-3,49	-1,57
Pomorskie	2,33	0,47	4,29	1,18	0,24	2,19
Śląskie	-3,50	-2,32	-4,66	-1,72	-1,15	-2,27
Świętokrzyskie	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Warmińsko-mazurskie	8,02	9,81	6,11	4,17	5,15	3,15
Wielkopolskie	2,43	4,78	0,04	1,23	2,45	0,02
Zachodniopomorskie	2,17	6,19	-2,39	1,10	3,20	-1,18

Źródło: opracowanie własne na podstawie [Bracha, Lednicki, Wieczorkowski 2004, Aneks].

Generalnie prawie w każdym z województw różnice względne (biorąc pod uwagę ich wartości bezwzględne) są niższe w przypadku estymatora złożonego. Województwo opolskie i świętokrzyskie są wyjątkowe pod tym względem, gdyż stanowią one zarazem podregion. W przypadku estymatora syntetycznego i złożonego wskaźnik obliczony według wzoru (6) charakteryzuje się stosunkowo niskimi wartościami (bezwzględny) w województwie mazowieckim (ze względu na kategorie „ogółem” i „mężczyźni”) oraz wielkopolskim („kobiety”). Niska wartość bezwzględna tego wskaźnika świadczy o małych różnicach między wartościami estymatora syntetycznego w przypadku sumowania z poziomu podregionu do poziomu województwa.

Podobnej analizy można dokonać, wykorzystując oceny estymatora syntetycznego oszacowanego dla bezrobotnych w opracowaniu Cz. Brachy dla poszczególnych powiatów. Wykorzystując również z tegoż opracowania oceny estymatora syntetycznego w kategorii aktywnych zawodowo dla poszczególnych powiatów, można sprawdzić, czy suma ocen poszczególnych estymatorów syntetycznych w powiatach równa jest ocenie estymatora syntetycznego (dla tejże kategorii) w danym województwie.

Poniżej znajduje się tabela wynikowa (tab. 2) i wzór, na podstawie którego dokonano obliczeń.

$$wsk_{II} = \frac{\left(\sum_{i=1}^t P_{synt}^k - W_{synt}^k \right)}{\sum_{i=1}^t P_{synt}^k} \times 100, \quad (8)$$

gdzie: t – oznacza liczbę powiatów,
 k – oznacza numer województwa,
 W_{synt} – oznacza ocenę parametru estymatora w danym podregionie t ,
 $\sum_{i=1}^t P_{synt}^k$ – oznacza sumę wartości estymatora syntetycznego w tych powiatach (od i do t), które wchodzą w skład województwa W .

Tabela 2. Różnice względne między wartościami estymatora syntetycznego bezrobotnych we wszystkich województwach – porównanie sumy estymatorów na poziomie powiatów z estymatorem na poziomie województwa

Województwo	Estymator syntetyczny		
	ogółem	mężczyźni	kobiety
Dolnośląskie	7,27	7,20	7,35
Kujawsko-pomorskie	-3,72	1,70	-9,93
Lubelskie	-2,33	0,72	-6,22
Lubuskie	-4,85	-5,37	-4,23
Łódzkie	1,08	-3,65	5,94
Małopolskie	8,39	11,79	4,40
Mazowieckie	0,32	-0,58	1,37
Opolskie	-3,37	-1,40	-5,55
Podkarpackie	-1,09	-0,25	-2,04
Podlaskie	5,04	6,76	3,09
Pomorskie	-2,39	-0,48	-4,48
Śląskie	3,38	2,27	4,45
Świętokrzyskie	-18,60	-16,25	-21,47
Warmińsko-mazurskie	-8,72	-10,87	-6,50
Wielkopolskie	-2,49	-5,02	-0,04
Zachodniopomorskie	-2,22	-6,60	2,33

Źródło: opracowanie własne na podstawie [Bracha, Lednicki, Wieczorkowski 2004, Aneks].

Największe różnice względne odnotowano w przypadku (zarówno w kategorii „ogółem”, jak i w rozbiciu ze względu na płeć) dla województwa świętokrzyskiego, najniższe zaś (biorąc pod uwagę wartości bezwzględne tych różnic) w Mazowieckiem. Stosunkowo niskimi różnicami względnymi charakteryzuje się również Podkarpacie.

BAEL nie jest jedynym źródłem danych o aktywności ekonomicznej ludności. Jednym ze źródeł, które zawiera dane na podobnych szczeblach agregacji, jest Bank Danych Lokalnych, który jest prowadzony i rozwijany przez Główny Urząd Statystyczny. BDL to największy w Polsce uporządkowany i udostępniany w Internecie zbiór informacji o sytuacji społeczno-gospodarczej, demograficznej, społecznej oraz stanie środowiska, opisujący województwa, powiaty oraz gminy jako podmioty systemu organizacji społecznej i administracyjnej państwa, a także regiony i podregiony stanowiące elementy nomenklatury jednostek terytorialnych do celów statystycznych.

W tej części opracowania dokonujemy oceny pod względem kryterium poziomu, porównując dwa źródła danych, biorąc pod uwagę estymatory EB, HB i syntetyczny dotyczący liczby bezrobotnych pochodzące z BAEL oraz liczby bezrobotnych rejestrowanych bezrobotnych z BDL. Wyjaśnienia wymagają charakterystyki estymatorów EB oraz HB.

Empirycznym estymatorem bayesowskim (w skrócie EB) wartości globalnej (liczby elementów z cechą wyróżnioną) dla p -tego powiatu będziemy nazywać statystykę (por. [Bracha, Lednicki, Wieczorkowski 2004, s. 33]):

$$y_p^{EB} = \alpha_p \hat{\theta}_p + (1 - \alpha_p) \tilde{\theta}, \quad (9)$$

gdzie: α_p – to pewna stała spełniająca warunek $0 \leq \alpha_p \leq 1$, $\hat{\theta}_p$ to estymator rozpatrywanego parametru (θ_p) stosowany w badaniu reprezentacyjnym (w rozpatrywanym przypadku BAEL);

$\tilde{\theta}_p = x_p^T \hat{b}$ – to predyktor badanego parametru dla p -tego powiatu skonstruowany na podstawie danych z rejestrów pracy.

Z kolei hierarchiczne estymatory bayesowskie wymagają znajomości rozkładów **a priori** $f(\lambda)$ parametrów rozważanego modelu oraz rozkładów warunkowych $f(\mu, y | \lambda)$ parametrów małych obszarów μ (np. liczby bezrobotnych). Z reguły bezpośrednie obliczenia dla modeli stosowanych w praktyce wymagają stosowania skomplikowanych metod numerycznych, wykorzystuje się różne techniki symulacyjne, np. metodę Monte Carlo i łańcuchy Markowa [Bracha, Lednicki, Wieczorkowski 2004, s. 45].

Porównania obliczone zostaną na podstawie współczynnika odchylenia danego estymatora od liczby bezrobotnych rejestrowanych. Obliczeń tych dokonano na podstawie wzoru:

$$W_{sp} = \sqrt{\frac{\sum (BDL - BAEL)^2}{\sum BDL}} \cdot 100. \quad (10)$$

BDL dotyczy wielkości pobranych z Banku Danych Lokalnych, zaś BAEL dotyczy poszczególnych wartości estymatorów z Badania Aktywności Ekonomicznej Ludności.

W tabeli 3 przedstawiono wyniki obliczeń z wykorzystaniem powyższego wzoru.

Tabela 3. Współczynnik odchyień wartości estymatorów z BAEL od liczby bezrobotnych rejestrowanych

Województwo	EB	HB	SYNT
Polska	37,17	37,46	40,95
Dolnośląskie	50,87	47,05	34,72
Kujawsko-pomorskie	28,82	27,11	22,35
Lubelskie	44,76	54,45	32,11
Lubuskie	24,32	36,77	12,53
Łódzkie	10,44	16,48	10,89
Małopolskie	47,88	42,35	72,99
Mazowieckie	53,84	53,39	75,15
Opolskie	21,30	22,41	16,10
Podkarpackie	27,83	33,72	22,87
Podlaskie	71,14	63,53	57,67
Pomorskie	22,24	30,78	28,59
Śląskie	25,64	21,10	30,08
Świętokrzyskie	42,30	42,67	32,70
Warmińsko-mazurskie	24,10	25,15	19,93
Wielkopolskie	30,80	33,73	34,23
Zachodniopomorskie	20,28	18,92	13,97

Źródło: opracowanie własne na podstawie [Bracha, Lednicki, Wieczorkowski 2004, Aneks].

Ze względu na wszystkie trzy estymatory najlepszym wynikiem ze względu na niską wartość parametru obliczonego według wzoru (10) charakteryzuje się województwo łódzkie (EB 10,44; HB 16,48; SYNT 10,89). Największe zaś wartości (co jest niekorzystnym zjawiskiem) odnotowuje się w zależności od estymatora w województwie: podlaskim 71,14 w przypadku EB; podlaskim 63,53 w przypadku HB; mazowieckim 75,15 w przypadku SYNT.

Najlepszym estymatorem ze względu na wartość dla Polski ogółem jest estymator EB, gdyż cechuje się najniższym współczynnikiem odchyień, jednakże w przy-

padku podziału na województwa jest on najlepszy jedynie w 3 przypadkach (województwa wielkopolskie, pomorskie, łódzkie).

4. Wnioski

1. Podjęta próba oceny wyników pracy zespołu Cz. Brachy jest pierwszym i zbyt ogólnym spojrzeniem na stan tej pracy, aby można było autorytatywnie stwierdzić, że jej jakość jest dobra.

2. Oceniliśmy jedynie pod względem formalnym – poziom kryterium – estymatory liczby bezrobotnych bez uwzględnienia analizy merytorycznej (kryterium trzecie w klasyfikacji J. Paradyśza).

3. Osobny problem stanowi porównanie stóp bezrobocia z BAEL z bezrobociem rejestrowanym, który tutaj został pominięty, a zostanie uwzględniony w dalszych badaniach.

4. Na podstawie przeprowadzonej analizy stwierdzono, że:

a) żaden z estymatorów nie daje wartości absurdalnych,

b) na poziomie województw lepszym estymatorem był estymator złożony niż syntetyczny,

c) w przypadku porównań dwóch źródeł danych odnośnie do liczby bezrobocia spośród 3 estymatorów (HB, EB, syntetyczny) najlepszy okazał się EB.

Literatura

- Bracha Cz. (2003), *Estymacja danych z badania aktywności ekonomicznej ludności na poziomie powiatów dla lat 1995-2002*, GUS, Warszawa.
- Bracha Cz., Lednicki B., Wieczorkowski R. (2004), *Wykorzystanie złożonych metod estymacji do dezagregacji danych z badania aktywności ekonomicznej ludności w roku 2003*, Z Prac Zakładu Badań Statystyczno-Ekonomicznych, zeszyt 300.
- Domński Cz., Pruska K. (2001), *Metody statystyki małych obszarów*, Wyd. UŁ, Łódź 2001.
- Gołata E. (2004), *Estymacja pośrednia aktywności ekonomicznej na potrzeby spisu opartego na rejestrach*, Pomiar Informacji w Gospodarce, Zeszyty Naukowe 149, Wyd. UE Poznań.
- International Association of Survey Statisticians. Satellite Conference (1999), *Small Area Estimation – Conference Proceedings*, Riga, Latvia, August 1999.
- Kalton G., Kordos J., Platek R. (1993), *Small Area Statistics and Survey Designs*, Vol. I: Invited Papers; Vol. II: Contributed Papers and Panel Discussion, Central Statistical Office, Warsaw.
- Kostrzewa Z., Nowak L., Szałas D., Witkowski J., *Kierunki doskonalenia statystyki migracji zagranicznych ludności*, Wiadomości Statystyczne nr 5, maj 2010, Wyd. GUS.
- Paradyś J. (2008), *Kryteria dobroci estymacji dla małych obszarów*, [w:] *Statystyka społeczna – dokonania, szanse, perspektywy*, red. K. Jakóbiak, Biblioteka Wiadomości Statystycznych, tom 57, Główny Urząd Statystyczny, Warszawa 2008, s. 74-84.
- Paradyś J., Paradyś K., *Benchmarking w statystyce małych obszarów*, [w:] *Taksonomia 18, Klasyfikacja i analiza danych – teoria i zastosowanie*, red. K. Jajuga, M. Walesiak, Wydawnictwo UE, Wrocław 2011.

- Śleszyński P. (2010), *Struktura przestrzeni i delimitacja obszarów społecznych w Warszawie*, Instytut Geografii i Przestrzennego Zagospodarowania PAN.
- You Y., Rao J.N.K., P. Dick (2004), *Benchmarking Hierarchical Bayes Small Area Estimators in the Canadian Census Undercoverage Estimation*, *Statistics in Transition* 6(5), 631-640.
- Żądło T. (2008), *Elementy statystyki małych obszarów z programem R*, Wydawnictwo AE Katowice, Katowice.

BENCHMARK ANALYSIS OF SMALL AREA ESTIMATION ON LOCAL LABOR MARKETS

Summary: Small area estimation is used in conditions when the sample size is too small to use a direct estimator. In the case of labor market research the most desirable information is believed to be this provided by powiat (NUTS 4). At the beginning of the twenty-first century the Central Statistical Office decided to use the SAE methodology in Poland. The result was published by Bracha et al. [2003; 2004]. On the base of Labour Force Survey (LFS, in Polish BAEL) the Bracha team with the SAE estimators (EB, HB, synthetic or composite) estimated the employed, the unemployed and the economically inactive taking poviats into consideration. We try to evaluate the Bracha team results from the point of view of the criteria proposed by J. Paradysz [2008].

Keywords: small area statistics, benchmarking, labor market, Labour Force Survey.